

S. 37-10. g 1

b

b

ser. 329 (28)

The laws and rules of chieftainship
in Matlala's tribe. A.J. Mahloana.
11/8/12

K34/12

15

pp. 1-15

CHIEF

0-15

Leina la kxoši ya xešo ke Mokoko, kxoxo ye tala mokokolome wa Setumong. Matona a xaxwe ke selôlô, Seôpa, Moabelô, Manamôla, le kxomô. Ba kxomana ke morwa Tsêbe, Sephûthi le Mmaraxane. Morwa Tsebe ke moratho wa kxoši, Sephûthi le Sengapi ke borangwaneaxe, Mmaraxane ke motsêta wa kxoši Mokôkô. Selôlô o nna xakala, Seôpa onna xakala, Seôpa onna Phetôlô, Moabelo o nna madietane a Borwa boula ula matlakala, Borwaba Ntwane a kxalê, maila ho sobya, a re xo sobya a ithsobe. Manamela o nna kxaufsi le Thlapiane. Thlapiane ke mo noka ya Matlala e thomaxo xona kxaufsi le se kxôthing. ~~xaxa~~ Matlala Mokôkô o bina thlanthlaxane mokone se bolawe, Selolo o bina tlou, Seopa o bina thlanthlaxane, Moabelo a thaba o bina kwena, Manamela o bina kwena, Sengapi le Sephuthi ke bakone, Mmaraxane o bina thšweni, ke moxana nwa wa lebule la thôkôlô. Ke mothšwening. Morwa tsebe ke Mokone wa thlanthlaxane, ke moratho wa kxoši Mokoko, kxoxo e tala ya Madima, Mokokolome wa Setumong. Felo fa matona a dulaxo xona, ke mo xo bexo xo dula bopapa a bôna bakxalabye. Xe Letona le ehwa xo tsena morwa wa xaxwe xore e be Letona la naxana euwe. Xe kxoši e hwile xo tsena morwa ~~x~~ wa ~~xaxwe~~ xaxe boxošing, a dula sedulong sa papaxe. Bôxôši bo a tswalelwa. Xe motho a sa bo tswalela e ka se be kxoši, le xe a ka swarela yo mongwe boxoší, xe monye a boxoší a xodile, o swanetše xo bo apola a bo fe monye a bona. Xe a ka xanelela mo boxošing, xo tla tsoxa phapanô xare xa sethšaba, ba re re ka se bušwe ke morwa mokete, re nyaka xo bušwa ke morôto wa letšatši ke yo a tswaletšwexo boxoší, e le babo. Karoxano e e bilexo xona lefaseng la matebele xalaka e tlile ka ba ka la xo baka boxoší. Seripa se sengwe sa

ser. 329

sethšaba sa thšaba le o mongwe, se sengwe seripa sa thšaba le o mongwe. Ba sa ratane.

3 Seripana sa naxa se ba se bušang ba filwe ke kxoši, ka xobane kxoši e tla be ye palelwa ke xo buša felo ka ba ka la bokxolê bya naxa le yena. Matona a a kxoši a tšea bana ba mošate, dikxaitšedi tša kxoši, le xe ba sa felele kamoka xo tšea bana ba mmanthlwa ba mohumaxadi, ba tšea bana babo Mmamolatelo ba mošate, ba ba lomaxo mohumaxadi serethe. Ka fao Matona a ke bomolamo wa kxoši, ba botšana melato, ba a rerišana. Mmušo o neela kxoši naxa ye kxolo. Kxoši e aroxanye naxa diripa ka xo lekana, e ye abele matona a xaxwe. Xe batho ba bona kxoši ba apola ditlatlana, bare Iše morena Tlou! Iše Morena Tlou! Bare Tau Sebata sexataka boya. Kxoši ye swanthšwa le tau, ka xobane tau ke kxoši ya diphoofolo, le kxoši ke tau ya batho, xa xona yo a ka tlwaelaxo kxoši, xe e se moratho axe. Ke yena yo a ka tšeaxo dikxang le yenale matona.

4 Xe ba bolela le kxoši bare Matlala! Mokone. Xe bajo mmolela bare Mošate ore ore! Xa ba mmitše ka leina, bare kxoši. Xe a ba bitša bare Morena; mme e bane motho o tšere ka lebelo a ya xo yena. Xa ba emelele xe ba bolela naye ba dula fase, xeba mo dumediša bare Iše Morena! Iše Morena! Xe a ija, xa ba tsene mo kxoši e jelaxo xona. Ba nna fase ba lothša, le xona kxošing xa xo ye batho fela, xo ya ba ba lexo kxaufsi le yena ba moloko wa xaxwe; bo moratho a xaxe. Xaxolo bo moratho axe ke bona ba ba bolelaxo naye. Le xe batho ba ile mošate ba rata xo bona kxoši, ba tsena ka motseta, motseta a botša kxoši are batho ba bangwe bare ba rata xoxo bōna, fa xongwe a ba romela motseta, yena a roma motseta xe a boifa xore ba tla mmolaya. Ka xobane kxoši ye ipoloka kudu, xa a sepele a

5 letee, ba mo šala moraxo! Fa xongwe ba mo šala moraxo le

xe a ithôma, a ba kxôkxôle fase a re boyang nnywameno;
 ke sa ithôma. Ba mo dišitšê xothle mo a yaxo xona, xa a
 emelela, xa a nna ba a nna. Ke batseta ba xaxwe, ba a ba
 romaxo xothle mo a rataxo. Xe a enwa byalwa ba a reta
 bare Tlou Morena! Tlou Morena! Xa di wele ka madiba a
 tšona. Ba reta moxôlô xe ore kwidi! kwidi! kwidi! Xe
 kxoši e betha motho xa ba mo sware ba lothša fela bare xa
 di je di šadiše marapo. Ba mo reta fela, bare sexatakaboya!
 Tlou! Tlou! Tlou! Kxoši le xe a ka mo x ta ka dinao ba ka
 se mo sware; xe are ntšeele patla ba jo ya ba kitima, ba
 tseba xore fa xongwe di ka lesa ouwe, tša swara bona.
 Banna ba ba Mathonga ba kile bare ba rata xo bona kxoši,
 byale are ba leseng ba nne fauwe kxorong, ke tla tla ke
 babona. A tšwela a rilê mokxwathô, are nkere lenyaka xo
 mpona, bare eng, a ba tsena ka patla, a ba tupula. Ba
 tloxa bare hwibi madi.

- 6 Fa xongwe xe motho are ke tlilo bona kxoši, o mo fa
 pitša ya byalwa xore a e fetše, a bore ka sexo ri, a mofa,
 a budulala a bore taa, abo re xape xape ri, a mofa, a
 budulala a bore taa, a boyelela a mo nea, a ba a mo nêa,
 motho yola xa a bona xore xa a sa na bolôkefô, o tla
 jore nntla-ntla a tšwa, a itia o nkexo o yo rôta, a tloxela
 kuane ka fa ntlong xore ba se mo lemoxe xore a ka se boye,
 xe a se nothlapôlôxa, o tla nama a dikeletše le mathlaku,
 a re xobane o thšabile, a tloxela mongatse ntlong ya
 mošate a nama a thšabile a se thlwe a boya. Kxoši e tlare
 na motho ola o kae? Ba re xare tsebe, a re maka nnywa
 nmahe o o thšabile. A ka se mo romele batseta xore ba mo
 šale nthaxo ba mo lotê. Ka fao batho ba bantši ba thšaba
 xo yo bona kxoši. Kxoši le xe a ka bolela maaka ba ka sere
 a owa fauwe o ya foša, ba tla nore Tlou Morena! Tlou Morena!
- 7 Xe kxoši e thabile ere le ka kwa fase mmu ka kwa xo buša
 nna, bare eng Matlala; kxoši yare le ka mofase a merula ka
 fa xo buša nna ye, bare eng Matlala, Mošate a boyelela are
 le ka kwa dithlabeng tša ~~xxxx~~ dithlabeng tša dithaba ka

kwa xo ntše xo buša nnaye, bare eneng Matlala. Kxoši yare Morwa-Tsebe tliša ipone sela nke ke ipone, a era metse, are xo itebelela are ke xona mme ke leng sebyêbyê xê. (Sebyêbyê ke xore botse). Kxoši e apeelwa ke mmakxoši, mosadi wa xaxe o moxolo. O ja a le tee, bare moxolo a ija xa a bonwe. Se sengwe le sesengwe se a se diraxo o ya retwa, xa a tšwa ka kxôrô o ya retwa, xa a boya a na le kwa a tšwaxo xona o ya retwa. Ba mo thšela ka mekxoši, bare ~~im~~ Iiu! Iiu, o ya tsena Nkonkonono, kxoxo ye tala ya Madima, Kokokolome wa Setumong. Motliši a masolê, o tlišitše masole Thswane, Thswane a mmamelodi, mmamelodi

8 ya di thsere thsere. Xe ba sa ka ba reta ke molatô, le xona xa xôna yo a ka se reteng. Xo reta basadi ba kxôrô ya mošate, ba tila, ba phepela, ba duduotša ka mekxolokwane. Ke kxwara e ba e rwelexo. Kxwara ya Ramakxaphola. Ke Naso ya mošate. wa e tšea molato, le xona wa e feta o molato. Lapa le lexolo ke la mošate la mmakxoši, ke xona ka fa xo swanetšexo xo tswalwa kxoši. Lapa la mmakxoši ba bina thlauthlaxane; mokone se bolawe. Motse wa mošate ke serôborôbô, ntlo ya kxoši e fa xare xare xa motse. Batho ba motse wa mošate ba phela xo tee kamoka. Batho ba motse a mošate ba dikaneditše mmanthlwa. Bakxomana ba baxolo ba mošate ke Bo-Morwa-Tsebe, Sephuthi, le Sengapi. Ke bona ba ba eletšwang kxoši. Xa xo yo mongwe yo a ka e mang kxošip/ pele, xo ema Morwa-Tsebe fela, ke yena yo a nnaxo le kxoši, ba tšea dikxang. Morwa Tsebe ke moratho wa kxoši Mókôkô Matlala.

9 Sengapi le Sephôti ba hwile, byale xo šetše bana ba bona ke bôna ba ba se pelaxo le kxoši. Kamoka xa bona ke ba sepediši ba ba Matlale, yo moxoloxo bona ke Morwa-Tsebe; ngwanabo motliši kxoši. Modiro wa banna ba ba bakxomana ke xo bolêlêla batho le kxoši. Xe batho ba tlišitše molato mošate, ba tsena ka bôna. Ke bona ba ba anêxêlang kxoši

ser 329

melato a se a thšwe a tle mo kxorong. Ke bona ba ereng xa a befetšwe, bare xe ba mo kxala, a ba kwe tše ba di bolelaxo. Bōna a ka se ba itie. Bakxōmana xa se Matona, ke ba ba sepelaxo le kxošī. Xa se baniši ba pula, xa ba beye melao ya kxōrō, melao ya kxoro ke e e sa lexo e bewa ke Borakxolo a rena. Xa ba laole meja, meja e laolwa ke kxošī ya mabu, ke yena yo a lobi waxo ka dikxomo; xe moja o tšwile. Xa se dingaka tša sethšaba. Ngaka ya kxošī e xona e ye nešaxo pula, le ngaka ya moja e xona, ye e theyaxo lešaka la bodikana. Ngaka ya xo foka marumo e xōma, ye e laola xo dira.

10 Bakxomana xa ba laole temo, xa ba lētē mabitla a dikxošī xe di hwile. Ke ba baxolo mo kxōrōng ya mošate; ke bonababa thšelaxo kxošī ditaba. Bakxomana ke badiši ba kxošī, ba sepela naye xōthle mo a yaxo. Ke ba ba swaraxo batho xe kxošī e ba inamisa, le xe kxošī e kare e inamiša motho a thšaba ore mo swareng, ba mo sware. Ngaka ke yena yo a laolaxo dilō tša kxošī, ke yena mmoledi le mmoni wa dilo di sa le kxōlê. Ke yena morapeledi wakxošī. Ba kxōmana xa ba lwanthše kxošī, ba kwana naye. Xa ba mo sêbê. Kxošī e botša bomonaxabo xe a rata xo nthša moja xoba bodikana; le xe ele dikōmana xoba Boêra Dikōmana di rupya ke bakone fela. Boera bo rupya ke ~~xxx~~ batho kamoka. Ba rupa lebelo. Ba a beetšwa ba tloxa ka lêbêlo; yo a šaletšexo o ainama, ba mo rweša dikobo tša bōna kamoka, ba mmitša Sekopaako pe sa Boêra. Ba eta ba khuta le tsela ye ba swere dikōdikō, wa pele xe are ke a feta, o jo ~~xxx~~ bona motho a šupoloxa a mo felesetša ka dikodiko.

11 Kwa pele le xona xo tsoxa yo mongwe a mo felesetša ka dikōdikō; xo fihlela a yo fihla mo ba thopaxo xōna. Bakxomana ke banna ba ditōtōma, ba fiwa ke x kxošī dikxomo

xe a eta a xatišwa bôlôkô ke batho ba xaxwe. Xe ba xatiša kxoši bôlokô motho yo mongwe le yo mongwe o nthša kxomo a fa kxoši. Dikxomo tše di thibya ke masoxana a mošate ba di iša kxorong ya Mošate, kxoši ya ba ~~mm~~ abela tšona, tše di šalang ke tša xaxwe. Fa xongwe di ka no fithla makxolong a mabedi. Dikxaitšedi tša kxoši di tšewa ke matona, bana ba basadi ba bannyenyane ba tšewa ke bafô. Bafô ke xore batho fela kxoši e na le basadi ba ba lesome xoba masome a mabedi. E ba nywala ka dikxomo tše fetšaxo seatla le dipudi tše lesome. Ba mofa mosadi. Xe kxoši e rata ngwanenyana, xa xona yo a ka bakang le yena; le xona kxoši e ya ikxethšetša bannyana ba ba botse mo sethšabeng. Yo a ka bakaxo le kxoši, o nyaka lehu la xaxe fela. O tla bolawa.

12

Mohumaxadi ke motswala wa kxoši, ke yena mmakxoši, ngwana Seopasa Bopeu, morwedi wa Šupu. Šupu ke kxaitšedi ya Makobe, maapeša naxa, mapitipiti a Rantlapela a Bokone. Ke yena papaxe Motliši Matlala. Xe kxoši e nywala mmakxoši, dikxomo di nthšwa ke sethšaba; ka xobane ba nywala mmaxe sethšaba. Kxoro e tla bitšwa ya botšwa xore ba nthše dikxomo tša xo nywala mmakxoši. Ka moraxo xa mohumaxadi, xo tla ba bo mmamolatelolo. Kxoši e tšeela bahumi ba sethšaba. Tšatši lengwe le lengwe xa a tlile boxwêng o rata xo bolaelwa pudi xoba nko; le byalwa a direlwe. Kxoši xa e tšeele batsea tseana; e tšeela bathswari. Dintlo tša basadi ba kxoši di dira mothaladi, merale le yona ya dira methaladi ka thoko ye nngwe. Ya mohumaxadi ntlo e di feta kamoka, basadi ba bangwe ba no phela mo dintlong fela. Mmakxoši xa a šome mešomo ya sethšaba le batho fela. Xo šoma basadi ba bannyenyane fela. Naxeng ye nngwe le ye nngwe fa xo phelang Letona, xona le thšemo ya kxoši. Ke ye kxolo. E feta mašemo kamoka a batho.

- 13 Dithšemo tša kxoši di lengwa ke sethšaba. Xa ba na bahlanka, ba o ithšomela e lebona ka nnoši. Basadi ba kxoši ba bonala ka xa xo apara dipheta tše dintši, le maseka a ~~mak~~ mantši mo maotong; le diaparo tša theko e kxôlô. Batho ba bolela le bona ka thlônipho le ka boikokobetšo. Bommamoratwe ba bonala ka xe kxoši e ya ntlong tša bona, e ija maxobe a bona. Ba bangwe ba kxoši xa e ye xo bona, lexo ja xa a je maxobe a bona, ba bangwe le xo ba bolediša xa a ba bolediše; fela xo se ke xwa ya yo mongwe xo tšeana le bona, le xe ba na le batho ba bôna, ba šala ba ikutswa kxoši e sa ile xongwe, le xona ba se ba tsebexa. Xe ba ka tsebexa, kxoši e tla ba bolaya. Basadi ba bangwe le xe ba ka rwala dimpa, kxoši e ka se ba butšiše. Malapa bona a lokišwa ke sethšaba, dintlo tša bona di lokišwa ke sethšaba, di axwa ke sethšaba. Dithoto tša kxoši di lebelelwa ke bakxômana ba mošate. Dikxomo di dišwa ke ba
- 14 motse wa mošate. Mešomo ya bakxomana ke xo rongwa ke xo rongwa ke kxoši, ke xo bitša kxôrô ya mošate, ke xo tsebišwa melato ya batho, ba e botša kxoši; kxoši ya a thlôla. Kxoši e ka no tšea basadi ka mo e ratang, ke basadi ba e tlabe e ba tšere ka thato ya xaxwe, ba sa rerwa ke sethšaba, mohla xo tšewa mmakxoši, sethšaba se tla rera. Ke yena mosadi wa kxoši, yo a tla tswala kxoši ya mabu. Xe ba fa pana kxoši e loka patla. Ke yona sehlare se a ba a lafang ka sôna. Badiredi ba kxoši badula le yena ka mehla, le bana ba bona ba tla tla ba direla kxoši, le ditlôxôlô tša ~~na~~ bôna le tšona di tla tla di direla kxoši. Xa ba tloxe ba leta hloxo ye ya Matlala. Ke badiredi ba kxoši xo ya le xo ya. Batho ba ka se jo ithapa xo ya mošate, xo yo direla kxoši, ba ~~k~~ a bitšwa ke batseta ba kxoši, ba ba bitša ka mephato ya xo rupa. Morole wa makete le morole wa makete ba a nyakexa. Ke xona ba tla kxona ba ya mošate. Ba ya ka xo rapya, xa ba ye fela.
- 15 Ba ba yaxo mošate ba iša mabyalwa fela. Motse wa mošate o

tee mo sethšabeng, xa xona mešate e mentšī. Mošate o tee fela sethšabeng. Metse kamoka ye e mo sethšabeng e ka fase xa pušo ya/ motse wa mošate. Xa xo motse o mongwe o ô fetang ouwe. Metse ye e ka fase xa pušo ya motse wa kxoši, e swanetše theeletša se se bolelwaxo ke. Kxoši, Xe kxoši ere nkxatišeng boloko, ba swanetše xo mo xatiša. Xe kxoši ere ke nthša bodikana, ba swanetše xo dumela. Xe kxoši e rata xo binthša kitinki, ba swanetše xo dumela. Ba swanetše xo lôba ka mabyalwa mošate. Ba fa kxoši dimpho xore a tle a kxone xoba rerela melato. Ba ba bexaxo kwa mošate kxoši e tla ba tseba, ba ba sa bexexo mošate kxoši e tla no ba tseba fela, feela e sexo byale ka ba ba mo faxo dimpho le dibexo. Xe kxoši e etetše motseng o swanetše xo bola elwa pudi xoba nku. Batho ba sethšaba kamoka ba tseba yo e lexo moji a bohwa, monye a mabu, yo a bo tswaletšwexo. Basadi ba kxoši xa ba fihlwe, xa ba axelwe kxakala mo ba ka se bonwexo ke motho. Makxoši le yena o ya tsebexa, xa a fihlwe. Batho kamoka ba a motseba tšre ke mohumaxadi moja-lefa xa a tsebexa xe e sa leyo monnyane, o no swana lebana ba batho fela. Xa a xodišwe ke motho, o raloka le bana ba bangwe, o tla kxona a tsebexa mola a tšwile mathla la xading; ke xore xela a thoma xo thlalefa. Bana ba kxoši ba raloka le bana ba bangwe ba motse wa mošate. Ba rutwa xo lothša fela, xa ba fiwe tsebo ye nngwe ya thlaloxanyo. Ba lothša baeng, basadi le banna ba motse. Le bo moxolo a bona matswalong. Xe ba raloka ba no šapana, ba kxadimo we bvalo ka bana ba bangwe. Xa ba rutwe selo sa tšwelo-pele. Xa ba retwe ke motho, xo retwa sexata ka boya; kxoši, xe etšwa le xe e tsena. Mekxolokwane e name a e lele, e duduetša kxoši, kxoši le xo ba xadim a seba hlokomele lexe ba mo reta. E tla jo feta e leletše, mme ya be e le xona ba mo thlôxôma. Xa ba ye kxorong xo rera melato. Xa ba rutwe selo, ba swanetše fela xo tseba mokxwa wa ba batala, ka mo ba bexo

17

ba rera melato¹ Xe e le bana ba kxoš¹ ba ješa ~~mh~~ mab¹ele
badiš¹i--tš¹e ba inamiš¹wa ke monye wa mabele. Ba a diš¹a le
bana ba bangwe. Ba raloka le bana ba bangwe. Xe ba raloka
ba ngapana le bona ba lwe, ba lamolwa ke qo mongwe le yo

18

Boxoš¹ bya Sesotho bo jo tswalelwa. Motho o tswalwa e le
kxoš¹. Bare mmamohla xo tswetš¹we kxoš¹ ya mabu. Boxoš¹
bya xo kxethelwa xa bo tiee, bo ya fela, le xona bo tliš¹a
karoxano sethš¹abeng. Bangwe bare xonna setulong sa boxoš¹
ba name ba rle ba xanelele; byale xo tsoxe meferefere ya
karoxano ya Sethš¹aba. Xe ba nyaka kxoš¹ xa ba laole, ba
jo tseba xore mmamohla kxoš¹ e tswetš¹we. Basadi ba kxoš¹
le xe ba ka e ba le bana ba baš¹imane, ba ka se be dikxoš¹,
kxoš¹ e tla ba ngwana wa mohumaxadi wa moš¹imane wa pele e
ka se be dikxoš¹ xe e se xe wa pele a ka ehwa, wa a mo
latelaxo e tla ba yena ~~ka~~ kxoš¹, fela xe kxoš¹ e tloxeš¹e
ngwana wa xaxe wa moš¹imane, monnaxe o tla nna a mo swaretš¹e
boxoš¹ xo fihlela a xola. Xe a xodile o tla bo tš¹ea.
Boxoš¹ xa bo fiwe, ~~xa~~ xa bo felwe ruri, bo adingwa fela.
Bo swana le mosadi wa motho xe a sa fiwe. Boxoš¹ ba
sesotho bo a tswalelwa; xa bo ~~kxethelwe~~ kxethelwe, xa bo fiwe
Boxoš¹ bo ya tswalelwa, le xe e sa le ngwana ba tseba xore
kxoš¹ e tswetš¹we, xe e le moš¹imane yo moxolo batho ba eta
ba mmotš¹a bare ke wena kxoš¹. Le yena o tla ba a tseba
xore ke yena kxoš¹. A ka se tš¹ee boxoš¹ papaxe a sa phela,
o swanetš¹e xo tš¹ea boxoš¹ xe tataxe a š¹etš¹e a hwile. Xe
e š¹etš¹e e le monna xona ka bona setopo sapapaxe. Xe e ~~sa~~
sale moš¹imane xona a ka se se bone, ka xobane rena re
thš¹abiš¹a setopo sa mohu kudu; le bana ba botš¹wa fela xore
motho o tš¹erwe ke phiri xe a hwile. Le xe e le lesoxana
la leteka-teka-na a se bone setopo. Kxoš¹ xe ye bewa
boxoš¹ing, xo phuthwa sethš¹aba sa naxa kamoka, ba dira
mabyalwa a mantš¹i, ba thlaba dikxomo, ya e ba mokete o
moxolo-xolo. Kxoš¹ ye nthswa ya bewa mo sedulong sela sa

papaxe, mokxomana a ema, yena yola a bexo a swaretše yo mong boxoši, a bonthša sethšaba kxoši ye mphsa. Are kxoši ya lena mamohla re ya mmea, mme ka moraxo xa fao basadi ba tla duduetša mekxolokwane ba phepela, le banna le bona ba phepela ka dilepe tša maxaxane. Ba mo apeša letata la dinkwe, ba mo thloxōma, ke xore ba mo reta, mme a thathaila aya ka xae, a šetše ke balatedi ba xaxwe moraxo.

19

Mosadi e ba kxoši, xe monna wa xaxe a hwile, fela xe a lapišwa ke xo ahlola melato, ba kxetha monna yo mongwe wa leloko la mošate xore a thswarele mohumaxado. Xe mmakxoši a na le morwa, xo tla xodišwa yena pele, a kxon_a a swara boxoši, a nthša yola a bexo a swaretše mmaxe. Motho wa sexole, wa sefoa, wa semuma e ba kxoši ka xobane o bo tswaletšwe. Xe a phela a fokola a bo tswaletšwe, o tla alafišwa. Xe a ehwa dikontwane e ka se be kxoši le xe a sa hlakana phōma e ka se be kxoši. Xe e le sataxwa e ka e ba kxoši, xe e le sefola e ka e ba kxoši. Mmaleboxo o be a buša a ntše a foufetše. Xe e le lefšexa e tla ba kxoši. Xa a sa rupa e ka se be kxoši. Ba ka se bee kxoši ya lešoboro. Lešoboro xa le ratexe. Kxoši e ka sere e le monye a moja a tla a se rupe. A ka phonyokxa byang xo rupa. Xo rupa kxoši pele xa bona kamoka. Le xe a setše e mengwe ya melao ya sethšaba e ka ba kxoši, le xe a ka bolaya motho e tla noba kxoši, le xe a lala le basadi ba papaxe e tla no ba kxoši. Ka sesotho basadi ba bannyenyane ba papaxe motho ke basadi ba morwa waxaxe o moxolo. Morwa o moxolo o swanetše xo tšea bo-mmame axe e be basadi ba xaxe. Xe kxoši ya mosadi e hwile, xa ba beye mosadi yo mongwe, ba ka bea morwa wa xaxe xoba mokxomana yo a letelang kxoši matswalong. Xe kxoši o no swana le bašimane ba bangwe o ya diša byalo ka bōna, fela o ya tsebexa xore ke kxoši, ba tla no mo xodiša. Xa a rutwe ke motho melao ya xo buša, o tla no botšwa fela ke bakxalabye melao yakxale. Xe kxoši e tsofetše e sa hlwe e bona, e botša

20

ser. 329

balatediba balatedi ba xaxe xore ba mo nweše sehlare sa xo
 bolaya a hwe, ka xore ke kxale a diija. Xe a hwile, setopo
 se le ka fa ntlong, motho o namela xodimo a ntlo a swere moropa,
 a o letša a le kwa xodimo xa yona, a hlaba mokxoši are iuif
 iiu! mabu a utswitše. Batho ba ba kwaxo moropa ouwe ba tla
 tseba xore kxoši e hwile, ka xo bane o lla xodimo xa ntlo ore
 kapidika! kapidika! pidika! pidika! Moropa wō o bitšwa
 xore ke komana ya mošate, le ba mošate xe ba nwele bakhoše
 ba bina dikomana, ba a di opela. Xe kxoši e le setaxwa ba
 ka se mo rake boxošing; xe kxoši e xafa ba tla e alafiša
 dingakeng. Xe kxoši e le sehloxo ba ka se mo nthše boxošing,
 le xe a ka ba beelaxi mealo ye methafa ba ka se mo rake. Xa
 xona selo se se ka mo ~~kxxx~~ nthšang boxošing, ke kxoši ke
 kxoši, xe e selehu le boxafi fela ke tšona tše di ka mo nthšang.

21 Le xe a ka rata a ka se tšwe boxošing, le xe a ka tenwa a ka
 se tšwe boxošing, e tlano ba kxoši, xa xo yo a ka bušang yena
 a sa ija mabele, le xe a foufetše o tlano buša. Kxoši e
 fiwa dithswanelo tša yona tša boxošī ka xo bexelwa ka mabyalwa,
 ka xo fiwa dithabišo, ka xo lefiša batho ba ba naxo le melato,
 ka xo xatišwa bōlōkō, ka xo ikxethišetša dikxomo tše a di
 rataxo. Kxoši e ikxethišetša dikxomo tše a di rataxo fa
 xongwe xa tee ka moraxo xa mengwaxa e meraro. Kxoši xa a
 lefiwe ka kxwedi ya nngwe le ye nngwe. Xe xo na le moja,
 kxoši e boelwa kudu, mošimane yo mon, we le yo mongwe yo a
 lexo bodikaneng o nthša kxomo, ka xobane moja ke wa kxoši,
 le xona o nthšwa ke yena. Xe motho a boya Borwa o ya mošate
 a yo lothša, o lothša ka nku, ke xore mašeleng a masome a
 mabedi. Xe mosepedi wa thšabo, a rata xo rekiša dithoto tša
 xaxe naxeng ya kxoši, o nthša selōba sa xo swana le nku a
 lōthša, kxoši e tla mo dumelela xo ya le naxa ya xaxe, fela
 xa a mo ponthšo ya lengwalo, o mo dumelela ka molomo. Fa
 xo ngwe kxoši e re Bakone ke bolawa ke tlala, yo mongwe le
 yo mongwe a nthše mabele ka leselo xoba maselo a mabedi lapa
 le lengwe le le lengwe a dire mabele a mantši a dike a ija,

22 a se bolawe ke tlala. Kxoši xe yena le mošomo e xodela batho kamoka, e xodela ka mephato, mphato wa xore le wa xore, o tsoxe o tla mošomo. Mephato ke dithlopha tša batho ba ba rupilexo xo tee, ka lebaka le tee. Batho ba fiwa mešomo ya xo swana le xo axa; le ya xo lemela kxoši thšemo; letona le lengwe le lengwe lena le thšemo ya kxoši. Ba nthša letšema pele kwa thšemong ya mošate, ba kxona ba yo itemela mašemo a bona. Mošomo o mongwe le o mongwe kxoši e bitša batho; le xe ele wa xo axa dintlo. Dikxomo tša kxoši di dišwa ke ba ba axišanexo le yena. Kxoši e romela batseta xo bitša le xo tsebiša batho xore ka tšatši la xore kxoši e ya ba nyaka. Yo a sa tleng o swanetše xobane a tlabe a lwala, xoba a ile maeto. Xa a ka jo ithšalela a sa lwale, o tla lefišwa ke kxoši. Ba tšwela le dijo tša bona xe ba yo šoma kwa mošate, byalwa bōna xa bo thlōkiwe mošate, kxoši e ka no ba fa xe a rata. Kxoši xa e rekiše selo bathong, manaka a ditlou ke thoto tša xaxwe, le matlalo a dinkwe le a ditau, ke bohwa-botšwelwe ba kxoši. ~~Mata~~ Matlalo a ka se a rekišetše motho le ona. Mo xongwe le mo xongwe mo xo naxo le le letona, xona le thšemo ya kxoši, ke ye kxōlō thšemo euwe xo feta mašemo ka moka a naxa euwekamoka. Elengwa ke sethšaba, e thlaxolwa

23 ke sethšaba. Thšemo ya kxoši e thlaxolwa ke bannyana. E lebelelwa ke Letona la xaxwe, moelexo mo xo bušang yena, e lebelelwa ke bakxomana ba xaxwe. Thšemo tše tša kxoši di lemelwa basadi ba xaxwe ba bantši. Ba byala mabele a sesotho fela mo ~~mea~~ mašemong aō. Xe ele a mantši a epelwa dišexong mo fase, xo fihla a humanwa ke a mangwe a maswa. Mašemo a kxoši a a bewa byalo ka motse, a bewa ke ngaka. Mabele xe a epetšwe a a nthšwa xela le hudile xona le tlala. A ka se abelwe batho fela, ba ka a reka ka dikxomo xe bašitexa. Thšemo ye e lebanexo kxoši yona e xona, tša basadi ba xaxwe di ka xo šele. Xe batho ba bexile ka byalwa mošate, bo nwewa ke kxoši le bakxomana ba xaxe, le banna ba motse wa mošate. Kwa mošate ke kwa xo jang dithšiwana, batho baba sethlanyana,

ser. 329

K34/12

ke xore badidi. Xe ele matlalo a fiwaxo kxoši, ke a xaxe, a šomišwa ke yena fela, a xo swana le a dinkwe le a ditau. Xe batho ba bolaille nkwele xe ele tau ba iša letlalo la yona mošate, ba ka sele a pare, le a parwa ke kxoši fela, ka xobane o swana le tau le nkwe, o ya boi fiša. Batho ba ba šomaxo mo mašemong a kxoši, le ba ba axaxo dintlo, ba šoma fela, xa ba lefiwe ka selo. Baeng xe ba tlile mošate ba fiwa mabyalwa le dinamama. Dianama xa di thlokêxê mošate.

- 24 Dikxomo tše di thupilwexo kwa marumong, di fiwa baxale, moxale yo mongwe le yo mongwe a ka fiwa tše pedi le xe eletše tharo. Mafšexa ba se fiwe selo. Dikxomo tše di šalaxo di tšewa ke kxoši ya e ba tša xaxwe. Kxoši e fiša dikxomo tša xaxwe xo batsebalexi ba a ba hólôfetšexo, xaxolo o di fiša matona a xaxwe. Dikxomo tše kxoši e lefišaxo batho di bitšwa mangangathlaxa, ke xore di thlabelwa mo kxorong tša jewa ke banna. Mangangathlaxa ke dikxomo tše di lefišwaxo batho, ke xore dikxomo tše di be di ka se ye kxorông, xe nkabe banna ba se ke ba nganga di thlaxa ba rera molato. Ke dikxomo tše di tšwelaxo xo bolela xa banna. Xe batho ba ka kxathla kxoši mo xongwe ba bina dinaka, o ba fa kxomo le xe ele nku. Ke thabišo le ponthšo ya xore kxoši e thabile e kxahlexile. Baeng ba baxolo ba kxoši e ba thlompaxo, o ba fa nko le xe e le phoko are ke sešobo sa bona. Kxoši xa e nyale ka dikxomo tša xo lefa, e nywala ka dikxomo tšabo, xa anywala basadi ba a ba rataxo fela, eupya xe a nywala mmakxoši, mohumaxadi, mmaxe sethšaba, x dikxomo di nthšwa ke sethšaba sa xaxe. Dithswanelo tša kxoši fela bare iše Morena xe a bolela, le
- 25 xe a bolela maaka. Kxoši xa ke e ikokobetša mo bathong, batho ke bona ba ikokobetšang mo kxošing. Le xe ele mo molatong kxoši xa e bebê yo mongwe sefahloxo. Kamoka ba itiwa ka thupa e tee. Basepediši ba xaxe ba a mmoifa le bôna. Melao kamoka ya sesotho o ya e botšwa ke bakxalabye, o ahlola ka yona. Kxoši e swanetše xo tsebišwa selo se sengwe le se sengwe se se

ser 329

direxang mo sethšabeng. Melao kamoka ya sethšaba o ya e boloka. Modiro wa kxoši ke xo ahlola melato, le xo lefiša batho ba ba sa direxo ka melao ya ya xaxwe, le xo lefe le tša batho ba bangwe. Ke papaxe sethšaba, batho ba boifa xo dira diphošo, ka xo thšaba xo lefišwa. Melato kamoka e ya kwexa, e ya rerwa, fela xe ba tliša molato mošate, ba xanne ke xo ahlolaelwa ke Letona, kxoši e ka ba raka, mo xongwe a ba itia mo kxorong. Melato ye e rerwaxo ditoneng xa e tsebišwe kxoši, le xona xa e lefelwe kxoši, dikxomo di tšewa ke Letona ya e ba tša xaxe. Molato wa xo lalana ke ona o yaxo mošate, o tšwa Letoneng, ke ona molato o moxolo o ka yaxo mošate. Melatwana e mengwe e felela Letoneng. Baloi ba be ba bolawa kxale ka thoka, leina la yona ke ~~xxx~~ Thšukudu-se-bolaya baloi. Baloi xe ba bolawa, ba bolawa le bana ba bona, bare ngwana wa noxa o tswalwa le bohlokō.

- 26 Kahlolo ya kxoši ke yona phetšo ya molato. Xa xona yo a ka hlwaxo a fetola. Ba tsebiša monye a molato xore o ya tlwa na, kxoši e re, ere, ere. Le monye a molato le yena a ka se fetole. Xe a swanetšwe ke xo lefa, kxoši ere o be a baba ke e fulang, ke xore xe a dira molato o be a rata xo nthša kxomo. Mabakeng a dintwa kxoši e nyaka ngaka xo foka marumo, ke yena moeta-pele wa diram, xe a kare a laola tša se mmonthše botse, dira di a xoma. Xe dira di kare dire di a tšwa ba bona noxa dira di a xoma tša boela xae. Bare dira di tla fela tša bolawa ke manaba a bona. Kxoši xa e laole dira, di laolwa ke ngaka. Kxoši e kxetha fela masoxana a mphato wa xore, le wa xore, xore ba ye ntweng. Selo se ba se fadišaxo ~~xxxx~~ kudu kudu ke sehlaire sa ngaka, xo ifatša manaba a bona dipelo xore ba ba bolae. Motse kamoka o ya dikoloxwa ka thebele, le wa manaba a bona o ya dikoloxwa ke dihloidi, tša xo bona dithšobana tša motse, benye ba motse ouwe ba sa ba bone. Kxoši e ka se rapelele pula. Pula e rapelelwa ke ngaka.

ser 329

Ngaka e tla ba botša ka ditaola, yare monngwaxa xona le pula e ntši, xoba monngwaxa xona le tlala ye kxolo.

27 Kxoši xa e rapelele batho mabakeng a malwetši. Ngaka e ka thibela bolwetši xore bo se tle ka dihlare tša xaxwe. Xa a fe batho dipeu tše di alafilwexo xore ba o byala. Kxoši xa e na ditaola, xa a na dihalre, ~~di~~ dihlare di tšewa ngakeng. Le yena kxoši e tšeya dihlare ngakeng. Byalo ka batho ba bangwe. Mmele wa kxoši o ya thewa byalo ka motse. Ke xore kxoši e ya thswarwa-thswarwa. Xe kxoši e thswarwa-thswarwa ke xe e xaelwa dihlare mmeleng, xore baloi le batho ba babe ba se ke ba mo dira selo. Kxoši ke motho yo a thloilwexo ke batho kaba ka la xo ahlola melato le xo ~~le~~ lefeletša batho ba bangwe. Ka fao mmele wa xaxwe o swanetšwe xo thswarwa-thswarwa. O thswarwa-thswarwa ke ngaka, ngaka euwe ke ya kxoši fela, le xona e swanetše xoba ngaka e kxolo. Ba e lata kxolê, xa Motšatši, kwa xo nna bo-matwe-twe; dithswe-thswenene; ~~ke~~ e leng bona baloyi ba xo iphetoša dikota le mafsika, le xoba phoofolo ye nngwe le ye nngwe ya naxa, xoba mo xongwe noxa.

end s 329